

Wat is vermogen en hoe is dit opgebouwd?

Voor we het gaan hebben over het belasten van *het rendement op* vermogen is het noodzakelijk om eerst duidelijk te hebben wat vermogen is. Hoe is vermogen opgebouwd en verdeeld over de samenleving?

Het Ministerie van Financiën heeft hier in mei 2020 een uitgebreide analyse over gepubliceerd: “**Belasten van vermogen – bouwstenen voor een beter belastingstelsel**” (hierna te noemen “Bouwstenenrapport”).

In deze achtergrondreader kijken we eerst naar de belangrijkste vermogensbestanddelen over de verschillende belastingboxen. Daarna kijken we naar hoe dit over verschillende groepen in de samenleving verdeeld is. Vervolgens kijken we naar hoe (rendement op) vermogen belast wordt. Dan kijken we naar de uitspraak van de Hoge Raad van december 2021 en naar de fiscale vrijstelling voor groene beleggingen. Tot slot kijken we naar vroege fase durfkapitaal en Box 3.

Opbouw huishoudelijk vermogen

Tabel 2.2 Vermogen in Nederland (2018)

Categorie	Vermogen (x 1 mld)	Aandeel
Pensioenvermogen	1.338	46%
Eigen woning (netto)	608	21%
Waarde eigen woning	1.334	
Hypothecenschuld eigen woning	726	
Financieel vermogen (netto)	317	11%
Bank- en spaartegoeden	305	
Effecten	133	
Schulden	-121	
Aanmerkelijk belang	400 ⁴	14%
Onroerend goed, overig	173	6%
Ondernemingsvermogen	70	2%
Totaal	2.906	100%

In het Bouwstenenrapport stond bovenstaande tabel, waarin het vermogen van huishoudens wordt onderverdeeld in verschillende componenten, die in het belastingstelsel anders worden behandeld.

Pensioenvermogen (46% van het vermogen) wordt uitgesteld uitgekeerd via Box 1 inkomstenbelasting.

De **eigen woning** (netto 21% van het vermogen) telt ook mee in Box 1.

Het vermogen via **aanmerkelijk belang** (14%) en **ondernemingsvermogen** (2%) telt mee in Box 2.

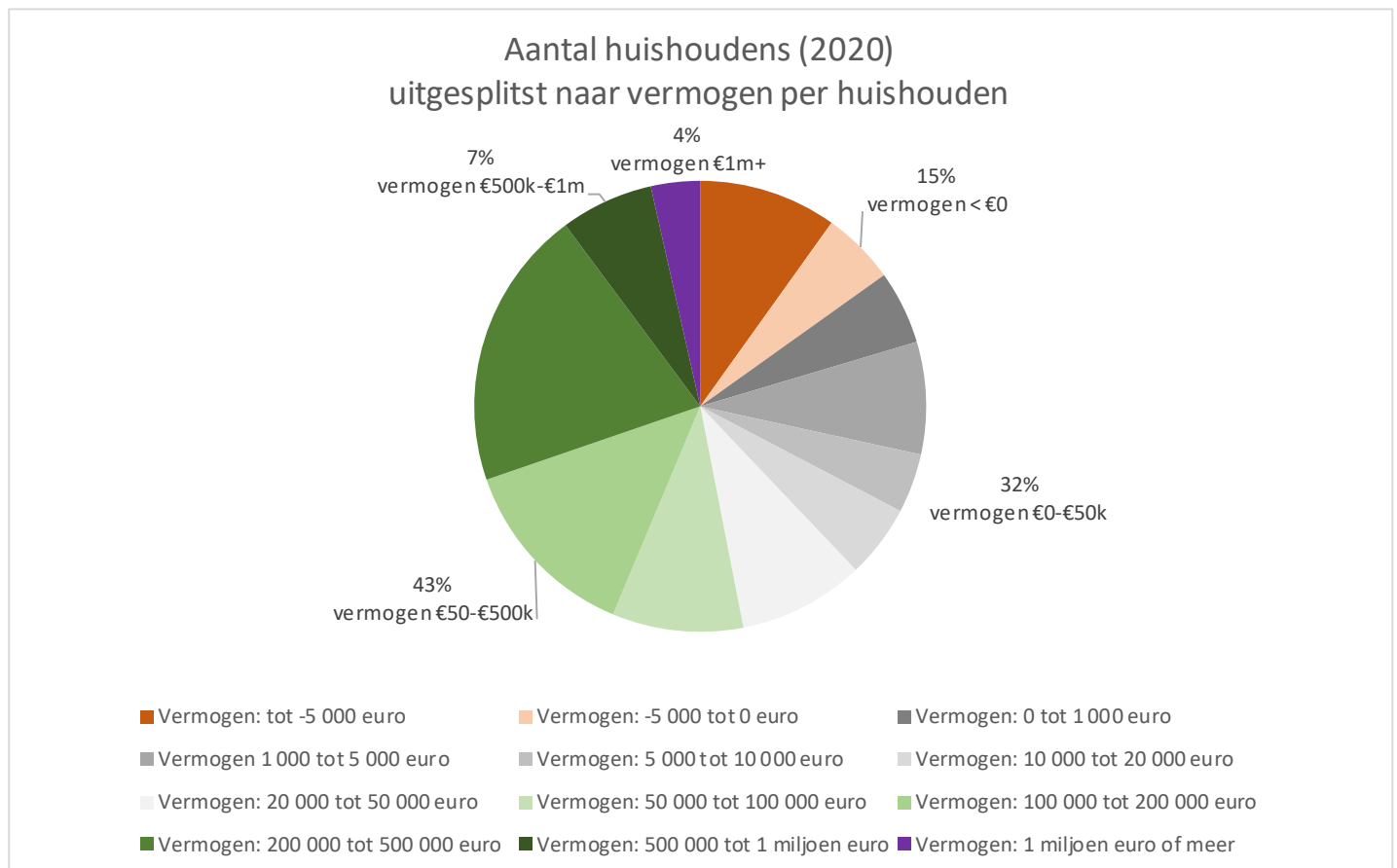
Tot slot blijft over het **netto financieel vermogen** (11%) en **onroerend goed, overig** (6%) welke momenteel in Box 3 belast worden.

Samengevat viel in 2018 dus slechts 17% van het totale huishoudelijk vermogen binnen Box 3. Dit bestond voor:

- €305 miljard uit **bank- en spaartegoeden**,
- €133 miljard aan **effecten**,
- €173 miljard aan **onroerend goed en overig**,
- (verminderd met €121 miljard aan schulden).

Opbouw Box-3 vermogen in de samenleving

Vermogen in de samenleving is niet gelijk verdeeld. Kijken we naar de meest recente gegevens (2020), dan is het huishoudelijk vermogen van Box 1, 2 en 3 (dus exclusief de grootste component, het pensioenvermogen, omdat die statistieken niet beschikbaar zijn), als volgt verdeeld:

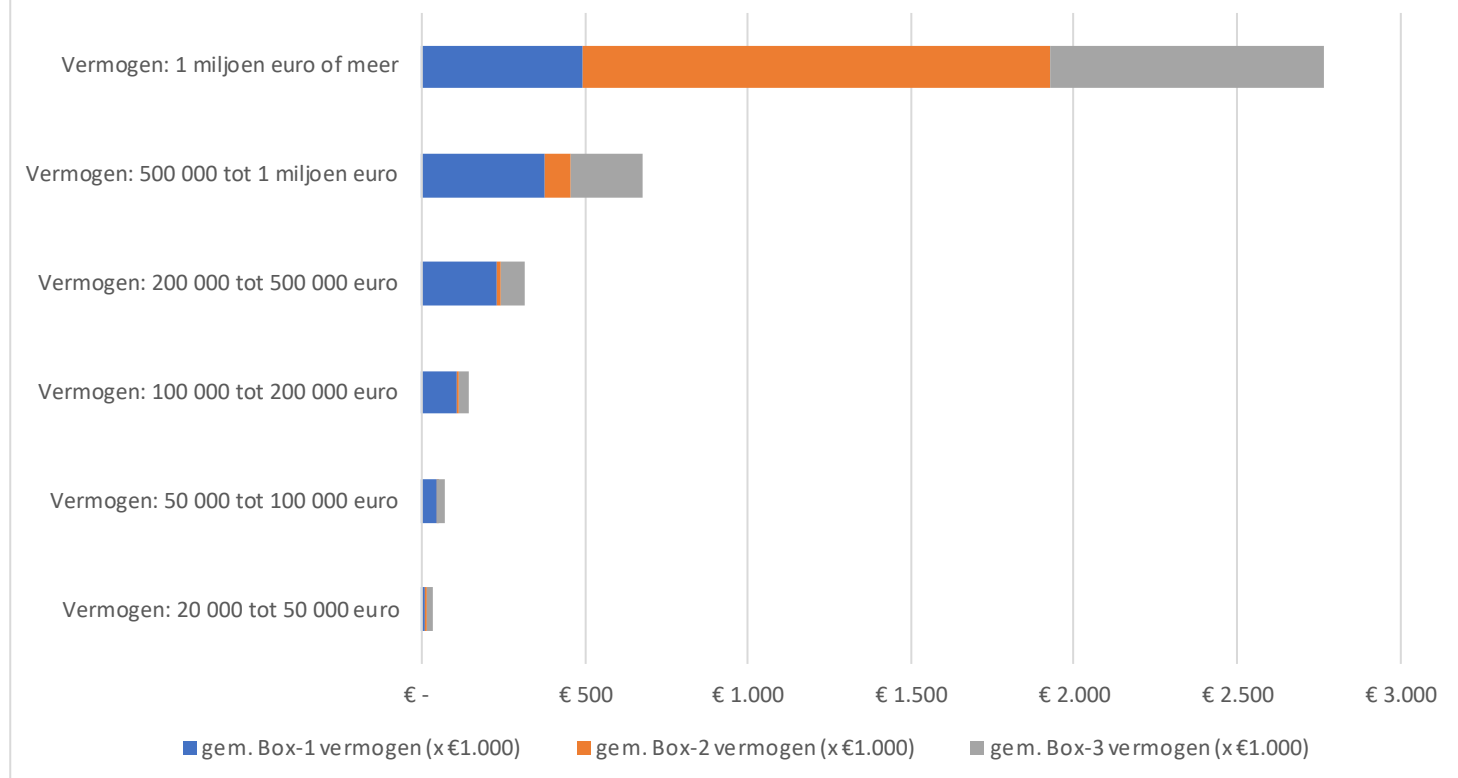
Figuur 1 Bron: CBS.

In Figuur 1 wordt de samenleving uitgesplitst naar totaal vermogen (dus het Box-1 vermogen uit de eigen woning, het Box-2 vermogen uit de onderneming en het Box-3 vermogen) per huishouden. Dit omdat het van veel vermogen lastig is dit exact aan een individu te attribueren.

Hieruit wordt duidelijk dat 15% van de huishoudens een negatief vermogen heeft en 32% een vermogen onder de €50k. 43% van de huishoudens heeft een vermogen tot €500k, 7% van €500k tot €1m en 4% heeft een vermogen boven €1m.

Voor de meeste huishoudens met een totaal vermogen onder de €50k geldt dat deze geen Box-3 belasting hoeven te betalen. Het kan echter voorkomen dat er een hoger Box-3 vermogen is in combinatie met een negatief vermogen op de eigen woning, waardoor toch Box-3 belasting verschuldigd is.

Vermogensverdeling tussen Box 1, 2 en 3 in 2020 Uitgesplitst naar vermogen per huishouden

Figuur 2 Bron: CBS

In Figuur 2 staat, uitgesplitst naar het totale vermogen per huishouden, hoe dit vermogen tussen Box 1, Box 2 en Box 3 verdeeld is. Duidelijk is daarbij dat Box 2-vermogen amper een rol speelt bij huishoudens met een vermogen tot €500k, maar dat dit daarna de dominante plek is waar het vermogen staat.

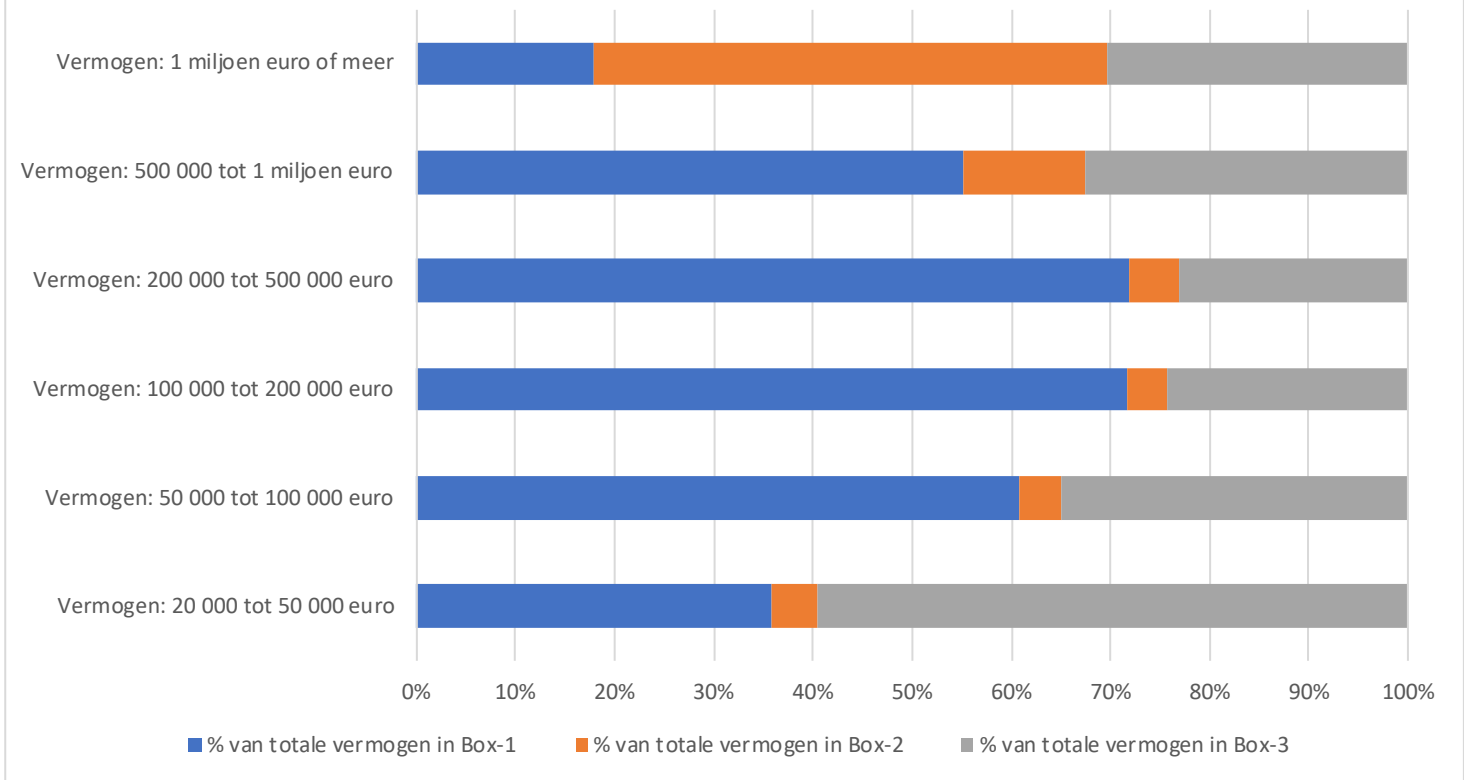
Uit deze gegevens valt geen uitspraak te doen over wat de bron van dit vermogen is. Het is betrekkelijk eenvoudig om vermogen uit Box 3 naar Box 2 te halen en om Box 2 vermogen (na dividendbelasting) naar Box 3 te halen.

In Figuur 3 (beneden) wordt bovengenoemde punt visueel nog duidelijker. De eigen woning (Box-1) is gemiddeld genomen met afstand het grootste vermogensbestanddeel voor alle huishoudens met een totaal vermogen tussen de €50k en €1m.

Pas bij de top 4% huishoudens met een totaal vermogen van meer dan €1m is de eigen woning opeens nog maar een klein onderdeel (18%), en is het aandeel uit Box-2 (52%) opeens met afstand het grootste vermogensbestanddeel.

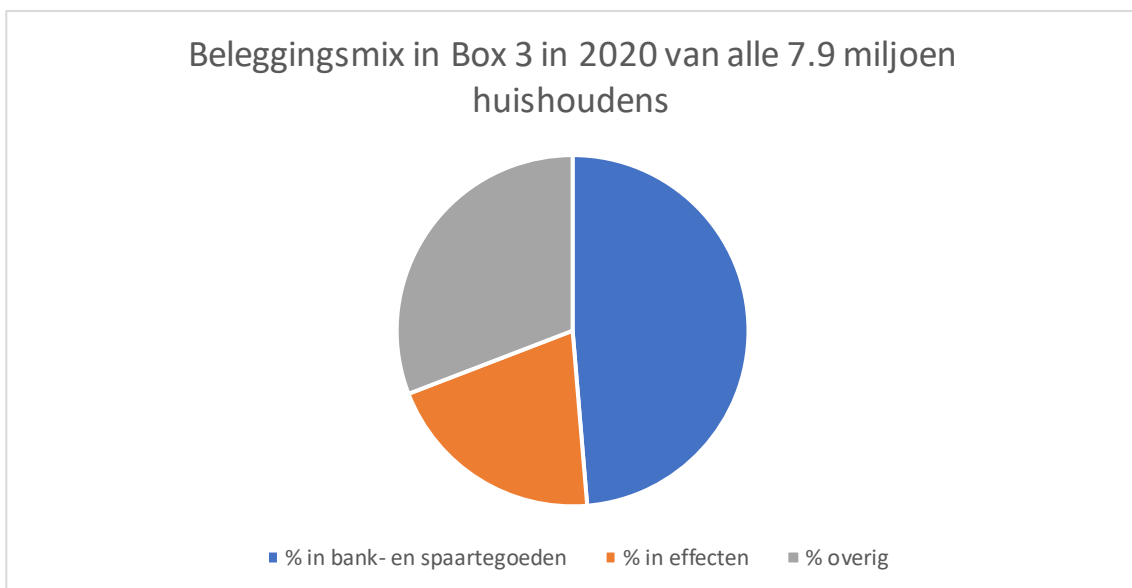
Bij zowel figuur 2 als figuur 3 moet worden opgemerkt dat dit slechts 54% van het totale vermogen omvat. De resterende 46% (per 2018) zit in het pensioenvermogen, waarvoor deze statistieken niet eenvoudig te vinden zijn. Het ligt in de lijn der verwachting dat het pensioenvermogen vooral bij werkenden en gepensioneerden groot is, en dat dit verhoudingsgewijs een klein onderdeel van het vermogen van de huishoudens met een totaal vermogen boven €1m uitmaakt. Ten opzichte van de erg scheve figuur 2 is deze aantekening belangrijk.

Relatieve vermogensverdeling tussen Box 1, 2 en 3 in 2020 Uitgesplitst naar totaal vermogen per huishouden

Figuur 3 Bron: CBS

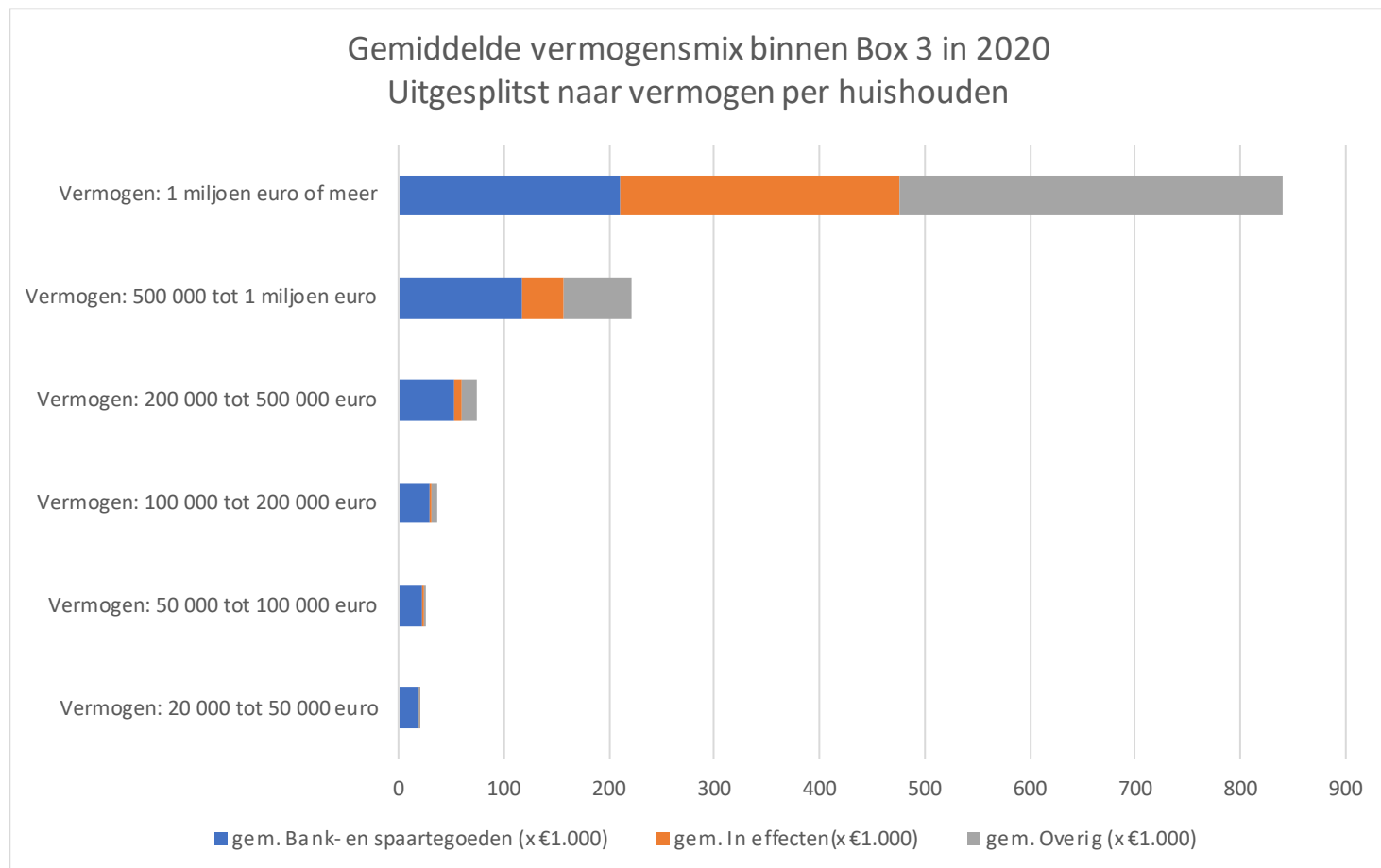
Kijken we binnen Box 3 naar hoe het vermogen hiervan opgebouwd is (dus na het uitsplitsen van de "grijze balk" uit Figuur 3), dan zien we voor alle huishoudens gezamenlijk (Figuur 4) dat hiervan 49%

Figuur 4 Bron: CBS

In bank- en spaartegoeden zit, 20% in effecten en 31% in onroerend goed en overig.

Door de scheve verdeling van vermogen over de huishoudens geeft dat gemiddelde echter een vertekend beeld. Indien dit uitgesplitst wordt naar het vermogen per huishouden wordt duidelijk dat er een sterke relatie bestaat tussen het totale vermogen en de in Box 3 aangehouden beleggingsmix, zowel in absolute zin (Figuur 5) als in relatieve zin (Figuur 6).

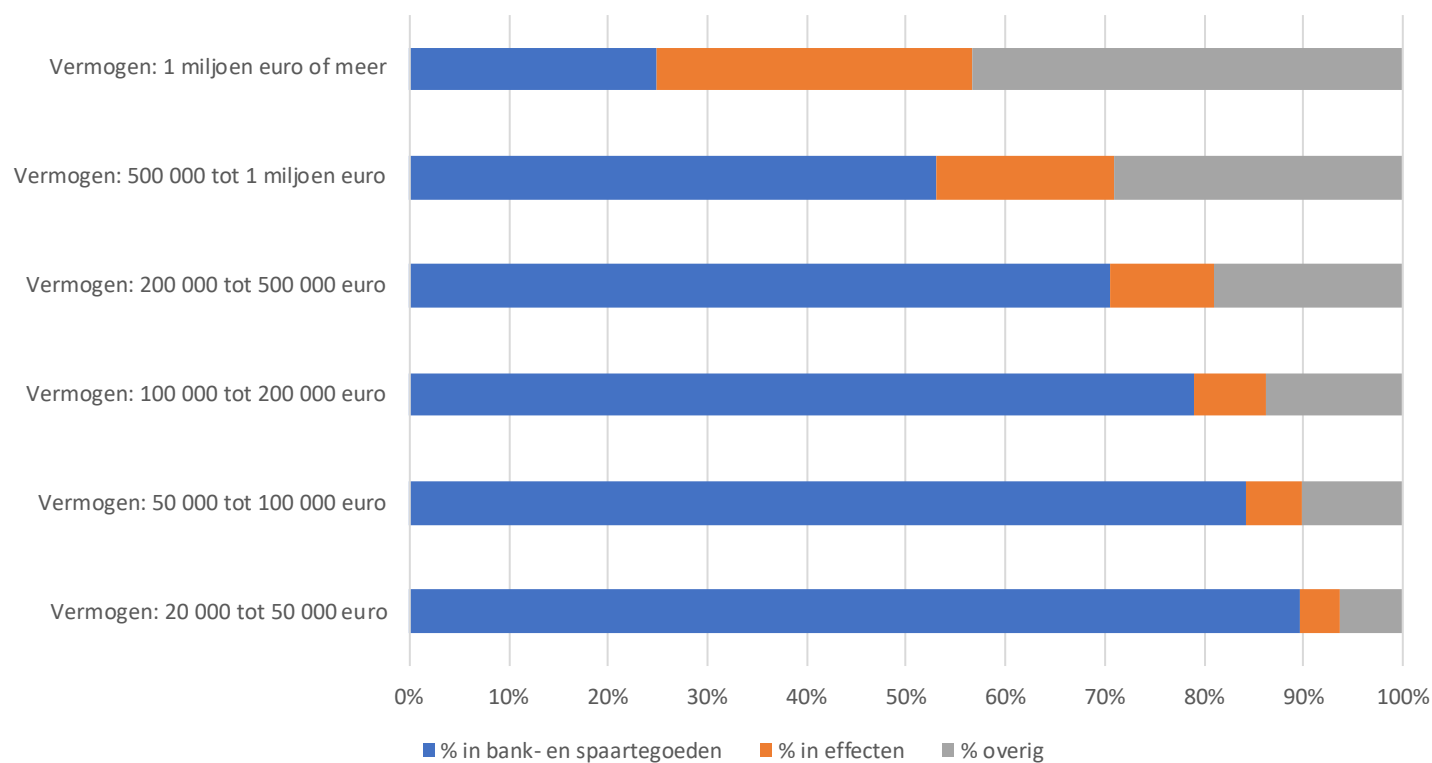
Figuur 5 Bron: CBS

Uit Figuur 5 wordt duidelijk dat huishoudens met een vermogen tot ca. €500k nog maar amper in effecten beleggen en nog maar amper overige Box-3 bezittingen hebben.

Dit valt te verklaren doordat het Box-3 deel voor deze huishoudens slechts een beperkt deel van hun totale vermogen is, en het vanuit het oogpunt van zelfredzaamheid wenselijk is om enkele maanden aan buffers “op de bank” te hebben staan om bij onvoorziene omstandigheden op terug te kunnen vallen.

Verder valt op dat bij huishoudens met een hoog totaal vermogen (boven €1 miljoen) de component “overig”, welke voornamelijk bestaat uit onroerend goed, opeens enorm groot is, en de bank- en spaartegoeden nu het kleinste vermogensbestanddeel vormen.

Relatieve vermogensmix in Box 3 in 2020 Uitgesplitst naar vermogen per huishouden

Figuur 6 Bron: CBS

In Figuur 6 wordt visueel duidelijk dat het percentage van het Box-3 vermogen dat in bank- en spaartegoeden zit duidelijk afneemt met de omvang van het totale vermogen, terwijl zowel het percentage in effecten en in overig (voornamelijk onroerend goed) toeneemt.

Andere kijk op dezelfde data

Een andere manier om naar dezelfde data te kijken is door de lens van de voornaamste inkomstenbron. Zie Figuur 7 voor een uitsplitsing naar voornaamste inkomstenbron per huishouden. Uit deze grafiek wordt duidelijk dat ondernemers (DGA's) het hoogste totale vermogen hebben, en dat dit ook voornamelijk in Box 2 zit.

Zelfstandigen en zelfstandig ondernemers hebben een minder hoog absoluut vermogen, maar hun vermogen zit ook voornamelijk in Box 2. Opgeteld zijn deze groepen ca. 18% van de huishoudens.

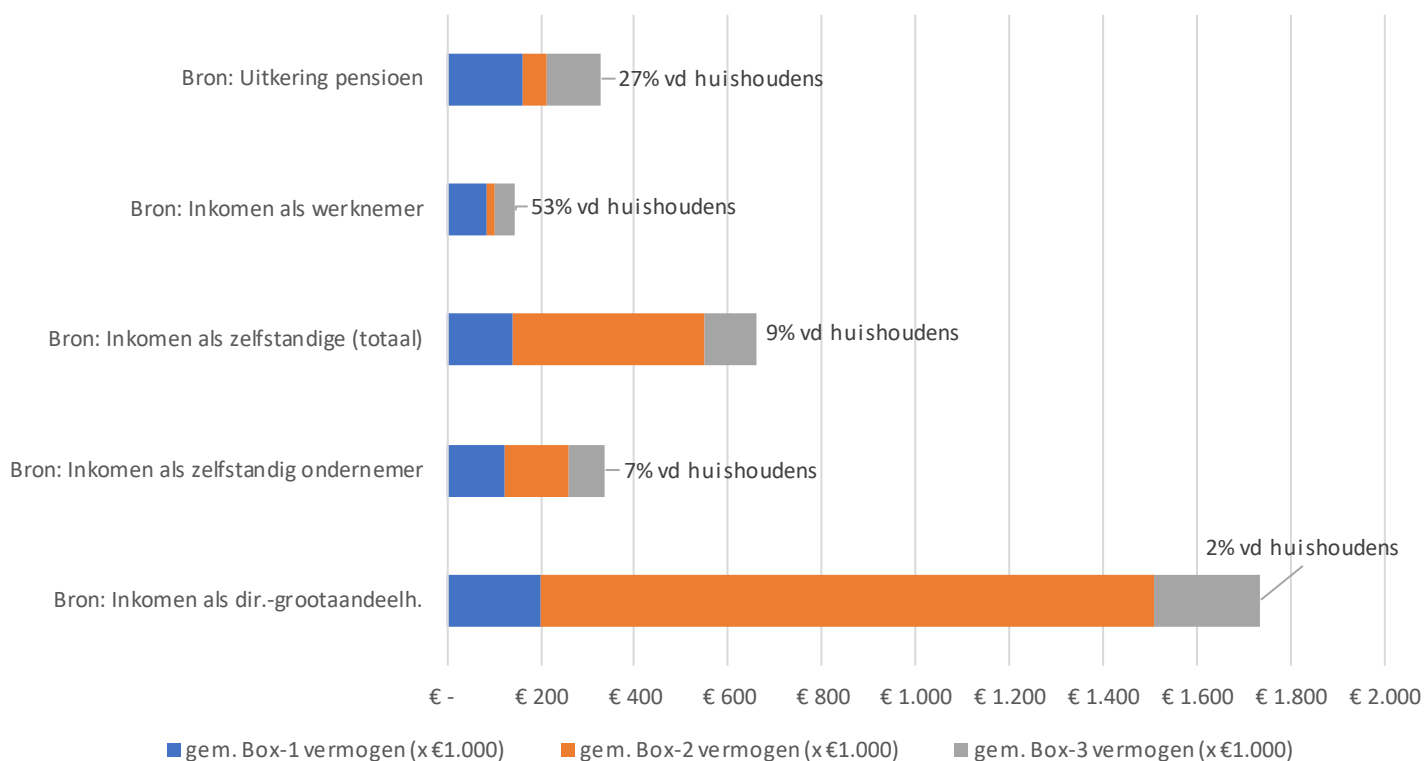
Van de 27% huishoudens met hun voornaamste inkomsten uit pensioen geldt dat hier gemiddeld een hoog Box 1 en hoog Box 3 vermogen geldt. Deze groep heeft er al een arbeidsleven opzitten waarin vaak gespaard is voor de oude dag.

De meerderheid van de huishoudens (53%) krijgt het voornaamste inkomen als werknemer.

In Figuur 8 wordt vervolgens gekeken naar de gemiddelde vermogensmix binnen Box 3. Hierbij valt op dat de zelfstandigen en ondernemers (zelfstandige, zelfstandig ondernemer en DGA's) verhoudingsgewijs veel "overig" (voornamelijk onroerend goed) bezittingen in Box 3 hebben.

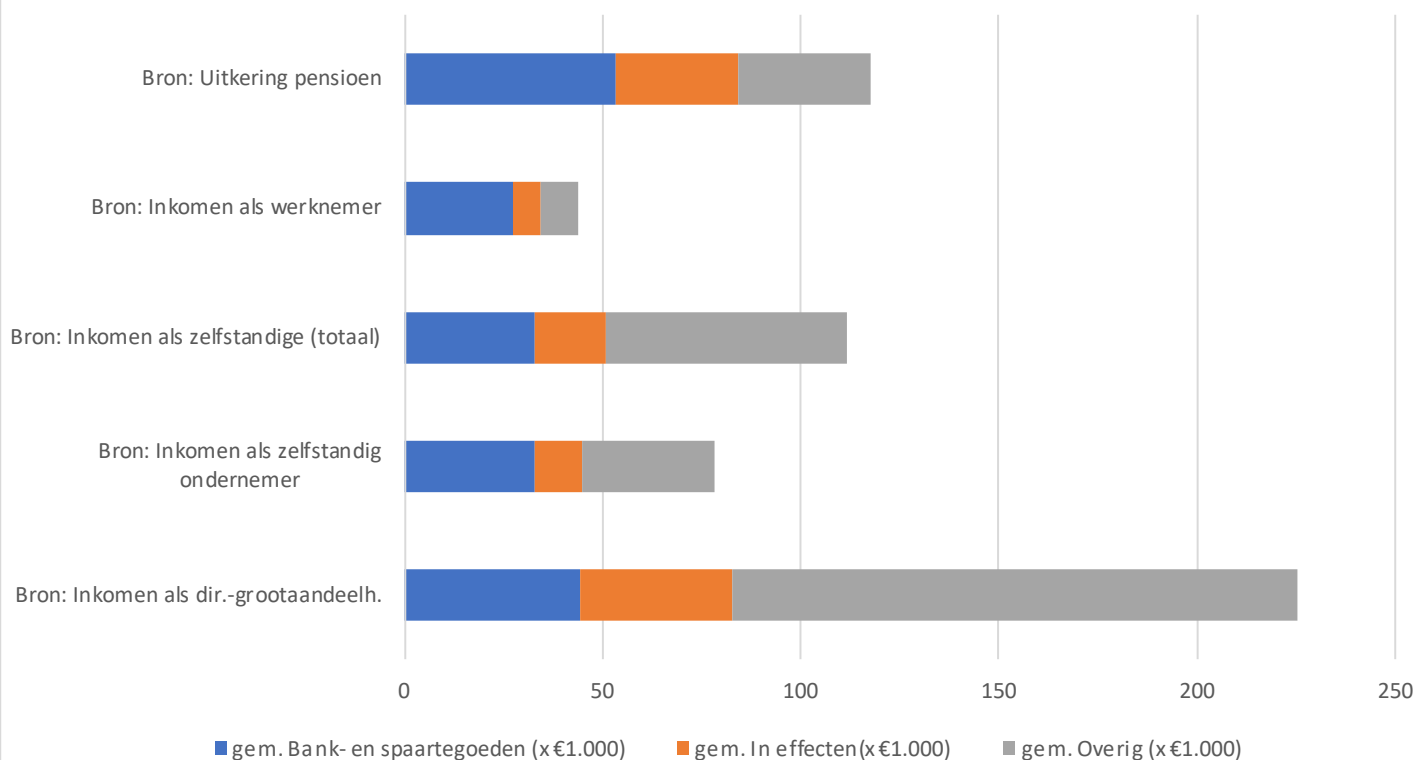
Qua bank- en spaartegoeden en effecten hebben gepensioneerden gemiddeld het hoogste saldo.

Vermogensverdeling tussen Box 1, 2 en 3 in 2020 Uitgesplitst naar voornaamste inkomstenbron per huishouden

Figuur 7 Bron: CBS

Gemiddelde vermogensmix binnen Box 3 in 2020 Uitgesplitst naar voornaamste inkomstenbron per huishouden

Figuur 8 Bron: CBS

Samengevat kunnen we aan de hand van bovengenoemde figuren het volgende vaststellen:

- Huishoudens met een totaal vermogen boven €1m:
 - o hebben dit vermogen gemiddeld genomen voornamelijk in Box 2 zitten
 - o houden in box 3 gemiddeld genomen weinig bank- en spaartegoeden aan, maar vooral onroerend goed en effecten
- Des te hoger het totale vermogen van een huishouden, des te hoger het gemiddelde aandeel onroerend goed en effecten binnen Box 3
- Huishoudens met een totaal vermogen tot €500k hebben gemiddeld genomen voornamelijk bank- en spaartegoeden en nog maar weinig (<10%) effecten en overige bezittingen (<20%).
- Ondernemers:
 - o hebben gemiddeld genomen de hoogste vermogens, maar dit zit voor het grootste deel in Box 2
 - o houden binnen box 3 gemiddeld genomen voornamelijk onroerend goed en overige bezittingen aan, slechts weinig bank- en spaartegoeden
- Zelfstandigen en zelfstandig ondernemers lijken qua bovenstaande op ondernemers
- Doordat het pensioenvermogen (46% van het totale vermogen van huishoudens) niet in de analyse meegenomen kon worden ontstaat een vertekend beeld. Werknemers en gepensioneerden hebben een veel groter deel van het pensioenvermogen dan zelfstandigen en ondernemers.

Hoe wordt (rendement op) vermogen belast?

In het Bouwstenenrapport staat onderstaande tabel met een uitsplitsing naar de verschillende manieren waarop kapitaal en rendement daarop belast wordt.

De overdrachtsbelasting en schenk- en erfbelasting zijn belastingen op kapitaal op het moment dat dit van eigenaar verandert.

De OZB wordt volgens het Bouwstenenrapport (p.30) gerechtvaardigd als dat dit aansluit bij het beginsel dat inwoners en bedrijven worden belast voor het profijt van locatie gebonden gemeentelijke voorzieningen, zoals een station of een theater. De praktijk is echter dat de OZB de voornaamste eigen inkomstenbron is van gemeenten en dat er meestal geen directe relatie is tussen de OZB en profijt van de gemeentelijke voorzieningen. Daarmee lijkt de OZB in de praktijk een belasting op kapitaal en niet op het rendement daarop.

Tabel 2.1 Belastingen op kapitaal (2018)

Belasting	x 1 € mld	Aandeel
Vennootschapsbelasting	23,7	62%
Dividendbelasting (excl. verrekening IB en Vpb)	4,5	12%
Box 3	4,1	11%
OZB	4,0	10%
Overdrachtsbelasting	3,0	8%
Box 2	2,9	8%
Verhuurderheffing	1,7	4%
Schenk- en erfbelasting	1,7	4%
Kansspelbelasting	0,5	1%
Bankbelasting	0,4	1%
Eigen woning (HRA, EWF, Hillen)	-8,2	-21%
Totaal belasting op kapitaal	38,3	100%

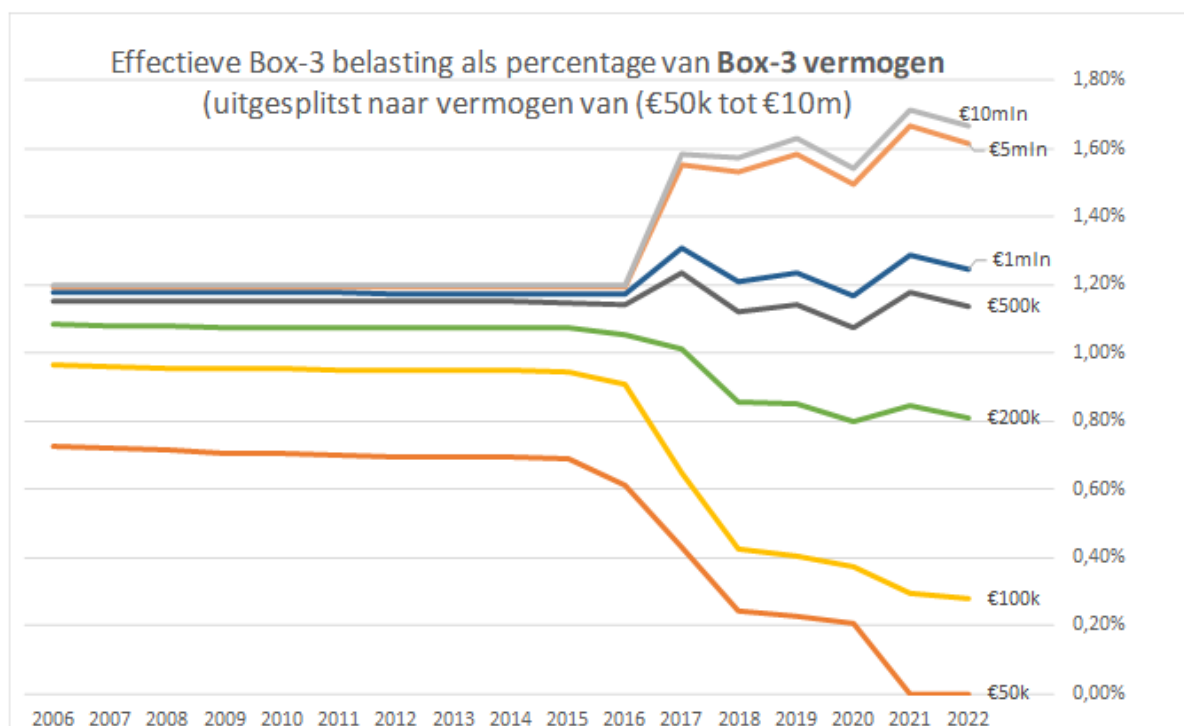
Het vermogen in Box 3 wordt op de volgende manieren opgebouwd:

- **Loondienst:** hierover is al inkomstenbelasting (Box 1) betaald
- **Ondernemerschap:** hierover is al vennootschapsbelasting en Box 2 belasting betaald
- **Eigen woning:** hierover wordt jaarlijks OZB geheven en wordt bij overdracht de overdrachtsbelasting betaald
- **Erfenis:** Hierover is éérst al belasting betaald, en bij erfenis wordt dit nogmaals belast
- **Kansspelen:** hierover is al kansspelbelasting betaald
- **Rendement op vermogen:** hierover wordt de Box 3 vermogensrendementsheffing geheven.

De Box-3 belasting is een vermogensrendementsheffing, geen vermogensbelasting. Omdat het echter een belasting op een forfaitair rendement is, kan niet vastgesteld worden in welke mate het daadwerkelijke rendement of juist het vermogen belast is. Tot 2017 was dit een simpel stelsel met een heffingskorting en een belasting van 30% over een aangenomen risicovrij rendement van 4% per jaar over het Box-3 vermogen. Het werd ook wel een “pretbox” genoemd, omdat mensen die méér dan 4% rendement per jaar konden halen daarover effectief een lager percentage belasting hoefden te betalen. Sinds 2017 is het forfaitaire systeem aangepast naar een systeem met drie schijven:

- In schijf 1, tot €50.650 *boven* het heffingsvrije vermogen van €50.650, wordt uitgegaan van 2/3e in bank- en spaarproducten met een recente rentestand (-0.01%), en 1/3^e in effecten tegen een aangenomen rendement op effecten (5,53%)
- In schijf 2, tot €962.350 *boven* het heffingsvrije vermogen wordt uitgegaan van 21% in bank- en spaarproducten, en de rest in effecten
- In schijf 3, voor hogere box-3 vermogens, wordt uitgegaan dat deze volledig in effecten worden gehouden.

Sinds 2021 is het percentage daarnaast van 30% naar 31% verhoogd.

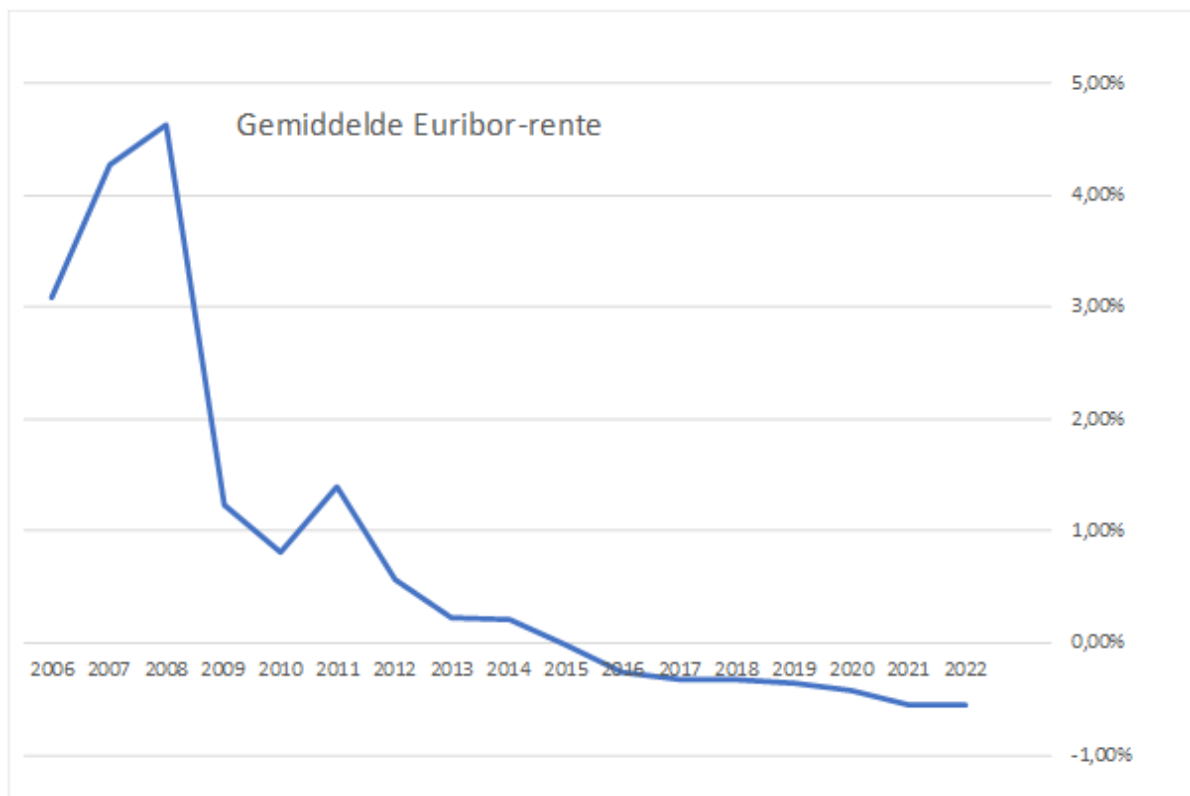

Figuur 9 Bron: Belastingdienst

In Figuur 9 wordt weergegeven wat de effectieve belastingdruk van Box-3 is op het Box-3 vermogen (dus zonder te kijken naar Box-1 en Box-2 vermogens, en zonder rekening te houden met werkelijk behaalde rendementen op dat vermogen).

Hieruit wordt duidelijk dat het nieuwe stelsel voor mensen met een Box-3 vermogen tot ca. €1 miljoen ongeveer vergelijkbaar is als het oude stelsel. Voor mensen met een hoger Box-3 vermogen is de effectieve belastingdruk gestegen, en voor mensen met een lager Box-3 vermogen is de effectieve belastingdruk gedaald. Vooral voor de mensen met een Box-3 vermogen beneden de €200k geldt dat de effectieve belastingdruk significant gedaald is.

Dat moet gezien worden in de context van de enorme daling van de rentes in die periode. De 3-maands Euribor rente is tussen 2006 en 2016 gedaald van ca. 4% tot 0%, en ligt sinds 2016 beneden het nulpunt. Wetende (uit Figuur 5) dat de vermogensmix binnen Box 3 voor huishoudens met een totaal vermogen onder de €500k (en een gemiddeld Box-3 vermogen van €200k) voornamelijk uit bank- en spaartegoeden bestaat, terwijl het Box-3 vermogen van huishoudens met een totaal vermogen boven €1m juist vooral uit onroerend goed en effecten bestaat, is het logisch en terecht dat uitgegaan wordt van een rendement rond het nulpunt op bank- en spaartegoeden.

Figuur 10 Bron: DNB

Samengevat wordt (rendement op) kapitaal op verschillende manieren belast. De totale Box 3 belasting levert jaarlijks ca. €4,1 miljard op, en vertegenwoordigt 11% van de totale belasting op kapitaal.

Sinds de herziening van Box 3 in 2017 is de Box-3 belasting als percentage van het Box-3 vermogen ongeveer gelijk gebleven voor mensen met een Box-3 vermogen tot ca. €1 miljoen. Voor hogere vermogens is het gestegen en voor lagere vermogens is het gedaald. Aangezien de rente sinds 2016 rond het nulpunt staat is de mogelijkheid om (risicovrij) 4% rendement op bank- en spaargelden te halen niet meer aanwezig. We weten dat het gemiddelde huishouden met een totaal vermogen tot ca. €1 miljoen binnen het box-3 vermogen nog voornamelijk bank- en spaartegoeden heeft, en huishoudens met een hoger vermogen gemiddeld genomen hun Box-3 vermogen vooral in onroerend goed en effecten hebben zitten.

Daarmee is de aanpassing per 2017 voor de gemiddelde persoon eerlijker dan het oude systeem.

Uitspraak Hoge Raad 24 december 2021

De Hoge Raad heeft op 24 december 2021¹ een verstrekkende uitspraak gedaan over de aangepaste Box-3 regeling. Belangrijke elementen uit die uitspraak zijn:

“Teruggebracht tot zijn essentie [...] de vraag of het [...] geldende stelsel voor de bepaling van de heffingsgrondslag voor het belastbaar inkomen uit sparen en [...] zich verdraagt met het in artikel 1 EP neergelegde recht op ongestoord genot van eigendom en het in artikel 14 EVRM neergelegde verbod op discriminatie. [...] Bij de beantwoording van die eerste vraag moet worden vooropgesteld dat het heffen van belasting een inmenging is in het door artikel 1 EP gewaarborgde recht op ongestoord genot van eigendom. Deze inmenging is in het algemeen gerechtvaardigd; de tweede alinea van deze bepaling voorziet in een uitzondering om de betaling van belastingen of andere heffingen te verzekeren. Wel moet die inmenging volgens de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ‘lawful’ zijn, een ‘legitimate aim’ dienen en een ‘fair balance’ tussen de belangen van het betrokken individu en het algemene belang respecteren. Bij de beoordeling of de heffing van box 3 op stelselniveau die ‘fair balance’ respecteert, gaat het erom of er een redelijke, proportionele verhouding is tussen de gehanteerde middelen en het met de heffing beoogde doel. [...] Bij deze proportionaliteitstoets komt ook het in artikel 14 van het EVRM neergelegde discriminatieverbod in beeld. Van een stelsel dat onverenigbaar is met dit discriminatieverbod kan niet worden gezegd dat het de zojuist genoemde ‘fair balance’ respecteert. Ook hierbij komt aan de wetgever een zekere beoordelingsvrijheid toe bij het beantwoorden van de vraag of gevallen voor de toepassing van deze bepalingen als gelijke gevallen moeten worden beschouwd en of, in het bevestigende geval, een objectieve en redelijke rechtvaardiging bestaat om die gevallen niettemin in verschillende zin te regelen. In dit verband mag niet uit het oog worden verloren dat een zekere ruwheid inherent is aan een forfaitaire regeling. Degenen die in financieel opzicht beter presteren dan het forfait veronderstelt, worden ook fiscaal gunstig behandeld ten opzichte van degenen die in dat opzicht slechter presteren. Een rechtvaardiging voor de daaruit volgende ongelijkheid kan deze eigenschap van forfaitaire regelingen echter alleen opleveren voor zover bij het vaststellen van de forfaitaire grenzen is getracht de werkelijkheid te benaderen. Het gaat immers niet alleen erom of met de regeling een redelijk doel wordt gediend maar ook of er

¹ <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:HR:2021:1963>

- een **redelijke verhouding** bestaat tussen dat doel en de ongelijkheid die wordt veroorzaakt door de voor verwezenlijking van dat doel in de regeling gekozen vormgeving”
- “Met het sinds 2017 geldende forfaitaire stelsel beoogt de wetgever aan te sluiten bij de rendementen die door belastingbetalers in de voorafgaande jaren gemiddeld zijn behaald. Daarmee is verlaten het voordien geldende uitgangspunt dat het forfait is afgestemd op het rendement dat alle belastingplichtigen in de praktijk gemiddeld zouden moeten kunnen behalen zonder dat zij daarvoor (veel) risico hoeven te nemen. Door deze verandering is het forfaitair stelsel verder af komen te staan van een heffing over inkomen waarvan kan worden aangenomen dat een individuele belastingplichtige het daadwerkelijk heeft genoten. Het nieuwe stelsel perkt de door artikel 1 EP gegarandeerde vrije beschikkingsmacht in doordat het een verhoudingsgewijs zware financiële last verbindt aan de keuze om niet over te gaan tot het risicovol beleggen van vermogen. Verder brengt het middel, [...], terecht onder de aandacht dat het stelsel degenen benadeelt die wel overgaan tot het risicovol beleggen van hun vermogen, maar die – door gebrek aan inzicht of fortuin – hun keuze moeten bekopen met een laag rendement of met vermogensverlies. [...] eigen aan het begrip ‘risico’ dat een individuele belegger geen garantie heeft dat hij het gemiddelde rendement zal behalen. Door niettemin de heffing van inkomstenbelasting mede te baseren op het gemiddelde rendement op risicovolle beleggingen creëert het stelsel een relatieve ongelijke behandeling op basis van een omstandigheid die de betrokkenen niet zelf in de hand hebben.”
- “De belangen die de wetgever heeft willen dienen met de invoering van het sinds 2017 geldende forfaitaire stelsel liggen op het terrein van **uitvoerbaarheid, realiteit en opbrengst**. Vanwege het **belang van uitvoerbaarheid** heeft de wetgever vastgehouden aan een stelsel waarbij voor de vaststelling van het inkomen uit sparen en beleggen is uitgegaan van de fictie dat belastingplichtigen hun vermogen aanhouden in de vorm van spaartegoeden of beleggingen en van een forfaitaire vaststelling van het rendement van die tegoeden en beleggingen. De **realiteit** heeft de wetgever willen bevorderen door te voorzien in periodieke herijking van de in artikel 5.2, lid 1, Wet IB 2001 genoemde rendementspercentages¹¹. Voorts is uit **budgettaire overwegingen** verlaten het uitgangspunt dat het forfait aanknoopt bij het zonder veel risico haalbare rendement.”
- “Er bestaat niet een redelijke verhouding tussen de belangen die de wetgever heeft willen dienen met dat stelsel en de ongelijkheid die wordt veroorzaakt door de vormgeving die de wetgever heeft gekozen voor de verwezenlijking van dat doel. In het bijzonder kan de – op zichzelf begrijpelijke – wens om de uitvoerbaarheid te bevorderen en de belastingopbrengsten op peil te houden, geen voldoende rechtvaardiging bieden voor het **aanzienlijke verschil in behandeling** tussen degenen die positieve vruchten plukken van hun risicovolle beleggingen, en die ook fiscaal een bevoorrechte behandeling ten deel valt, en degenen aan wie dat fortuin is voorbij gegaan, en aan wie door het stelsel een relatief zware belastingschuld wordt toebedeeld. Hieraan doet niet af dat het forfaitaire rendement in de beide rendementsklassen periodiek kan worden herzien.”
- “Uit het hiervoor overwogene vloeit voort dat voor het met ingang van 2017 geldende forfaitaire stelsel **geen toereikende rechtvaardiging** is aan te wijzen. Voor degene die, zoals belanghebbende in de onderhavige jaren, door dit forfaitaire stelsel wordt geconfronteerd met een heffing naar een voordeel uit sparen en beleggen dat hoger is dan het werkelijk behaalde rendement leidt dit tot een schending van zijn door artikel 1 EP, in samenhang met artikel 14 EVRM, gewaarborgde rechten.”

Samengevat:

- Het nieuwe forfaitaire systeem is in 2017 ingevoerd met als doel de realiteit beter te benaderen
- Gemiddeld genomen klopt het dat mensen met een hoog Box-3 vermogen een hoog percentage in onroerend goed of in effecten belegd hebben zitten, en daar een hoger rendement op behalen dan de nul procent die sinds 2016 op bank- en spaartegoeden behaald worden
- In dat gemiddelde zitten echter ook groepen mensen met een hoog Box-3 vermogen die dat voornamelijk in bank- en spaartegoeden hebben zitten, en die dus aantoonbaar niet in de buurt van het veronderstelde forfaitaire rendement kunnen komen
- Volgens de Hoge Raad is er in het nieuwe stelsel een aanzienlijk verschil in behandeling tussen mensen met vermogen die wél riskant beleggen vs. mensen die dat niet doen, zonder dat daar een rechtvaardiging voor is. Daarom is het nieuwe stelsel in strijd met artikel 14 EVRM en artikel 1 EP

Groene beleggingen

In Box 3 zit nog één component die tot dusver niet uitgelicht is: groene beleggingen. Tot 2013 vielen hier ook nog Sociaal-ethische en Cultuurfondsen onder, maar sinds 2013 zijn dit een zeer beperkt aantal groenfondsen, die meestal ook nog eens vol zitten.

Voor deze beleggingen geldt dat de volledige belegging tot een bepaald bedrag (2022: €61.215) vrijgesteld is van Box-3, en dat daar bovenop ook nog eens een heffingskorting van 0,7% van (maximaal) die vrijstelling op de inkomstenbelasting geldt. Daarmee wordt een fiscale prikkel in de richting van deze fondsen gegeven.

De afgelopen jaren is de markt voor groene beleggingen vele malen groter geworden dan bij de oprichting van deze fiscale faciliteit, en vertegenwoordigen deze beleggingen dus maar een kleine fractie van de totale groene beleggingen die door huishoudens worden aangehouden.

Volgens de meest recente gegevens (2014) maakten 101k huishoudens gebruik van deze vrijstelling, voor een totaal bedrag aan Box-3 vrijstellingen van €51m euro. In totaal waren er toen 6.2m huishoudens die de algemene vermogensvrijstelling gebruikten, voor een totaal bedrag van €1,47mrd aan vrijstelling (de algemene vrijstelling in 2014 was nog €21.139 per belastingplichtige).

Vroege fase durfkapitaal

Tante-Agaath regeling tot eind 2012

Tot eind 2012 had Box 3 een fiscale durfkapitaalregeling, ook wel de “Tante-Agaath regeling” genoemd. Onder die regeling werd een achtergestelde geldlening tegen (maximaal 4%) rente (met minimaal 8 jaar looptijd) aan een startende onderneming tot een bepaalde hoogte (€55.000) vrijgesteld van Box-3, kwam er een heffingskorting (1.3% van de lening) en kon bij evt. kwijtschelding van de lening dit grotendeels afgetrokken worden in Box 1.

Motie Amhaouch 2020

In 2020 heeft de Tweede Kamer de motie-Amhaouch, mede ingediend door VVD-kamerlid Aartsen, aangenomen. In die motie werd gevraagd om te rapporteren over manieren waarop het doel van de (vervallen) Tante-Agaath regeling op niet-fiscale wijze kan worden bereikt, en, indien uit dat onderzoek zou blijken dat dit niet op niet-fiscale wijze kan worden bereikt, te onderzoeken of er behoefte is aan een vervolg op deze regeling.

Daarop kwam in februari 2021 een reactie van het ministerie waarin het volgende staat:

- **“Nederland blijft vooral achter bij investeringen in de vroege fase. Hierdoor slagen startups er niet altijd in om verder te groeien en blijven goede ideeën liggen.”**
- **“Wat betreft het aanbod van durfkapitaal voor de vroege fase liggen er kansen bij particulieren die een vermogen hebben opgebouwd (potentiële informele investeerders). Zij zijn vaak onvoldoende bekend met de mogelijkheden van informal investing en onvoldoende op de hoogte van het beschikbare overheidsinstrumentarium (zoals de Seed Business Angel-regeling). Het loont daarom om de bekendheid van durf-investeren en het bestaande overheidsinstrumentarium bij deze groep te vergroten, want juist zij kunnen een waardevolle rol vervullen in de vroegste fase financiering van de onderneming.”**
- **“Om particulieren te stimuleren (een deel van) hun vermogen te investeren in startende ondernemingen bestond tot eind 2012 een fiscale durfkapitaalregeling, [...] In antwoord op de motie Amhaouch c.s. geef ik aan dat de resultaten uit de verkenning toereikend zijn omdat de onderzoekers voldoende aanbevelingen doen om de durfkapitaalmarkt op niet-fiscale wijze te sterken.”**

Onderzoek Risicokapitaal in de Vroege Fase

In het hierboven genoemde onderzoek naar vroege fase durfkapitaal staan de volgende bevindingen:

- De overweging vanuit het ministerie ten aanzien van fiscale regelingen is als volgt beschreven: **“Het kabinet kiest hierbij niet voor een fiscale regeling, omdat deze gepaard zal gaan met hoge kosten als deze een brede toepassing kent of problematisch is in de uitvoering als deze wordt beperkt tot een kleine doelgroep.”**
- **“Fiscale maatregelen worden in de onderzochte landen beperkt gebruikt voor het stimuleren van vroege fase durfkapitaal. In het Verenigd Koninkrijk heeft dit een belangrijke rol in het stimuleren van de kapitaalmarkt. Privé investeerders kunnen een deel van de investering fiscaal verrekenen waardoor zij hun risico beperken. In de VS worden in een aantal staten tevens fiscale maatregelen gebruikt. Dit is echter geen federaal beleid.”**
- **“Momenteel is de beschikbare data [...] niet vergelijkbaar / te combineren. [...] Een ander punt is dat informele investeerders veelal opereren onder de radar. [...] De landen waar het wel lukt om meer data en inzicht te creëren in deze fase (zoals Canada en het Verenigd Koninkrijk), zetten instrumenten in die transparantie noodzakelijk maken. Denk aan fiscale ondersteuning of co-financierings-instrumenten.”**
- **“Hoewel er te constateren is dat de durfkapitaalmarkt nog niet optimaal functioneert is het te eenvoudig om te stellen dat dit automatisch op een marktfalen duidt, noch dat een marktfalen altijd vraagt om een overheidsinterventie. Of er sprake is van een wenselijke interventie zal gepaard gaan met een beleidsmatige en politieke afweging over de prioritering van de inzet van schaarse publieke middelen en het realiseren van een maatschappelijke doelstelling. Tevens is het van belang om te stellen welke overheidslaag deze interventie dient te plegen (rijk, regio, provincie, gemeente, EU)? Het uitgangspunt zoals dat in de onderzochte landen wat ten aanzien van marktfalen en het bieden van oplossingen daarvoor veelal gehanteerd wordt, is dat naarmate de private durfkapitaalmarkt meer volwassen is geworden, de Rijksoverheid kiest voor indirecte interventies: investeren in private fondsen die het geld steken in ondernemers en co-financieren met investeerders zoals business angels en VC's. In bijvoorbeeld de V.S. is deze rol überhaupt niet meer nodig, daar ligt het privaat volledig bij de markt. Fiscale oplossingen worden beperkt ingezet.”**

- (in de Factsheet over Frankrijk) *“Business angels investeren voornamelijk via fondsen en weinig direct in bedrijven. Dit heeft te maken met het recent afschaffen van fiscale voordelen voor directe investeringen van angels.”*
- (in de Factsheet over het Verenigd Koninkrijk) *“Britse angels kunnen gebruik maken van een fiscale regeling waardoor het voor hen aantrekkelijk wordt om te investeren in bedrijven in het Verenigd Koninkrijk. Tevens komt hierdoor veel data beschikbaar over de business angel markt.”*

Samengevat

- Nederland blijft achter bij vroege-fase durfkapitaalinvesteringen, hierdoor blijven goede ideeën liggen
- Er kan niet goed gemeten worden hoe groot dit probleem is omdat de vroege-fase markt vaak nog informeel en onder de radar is
- In de VS en het VK zorgen fiscale regelingen voor een groot aanbod vroege-fase durfkapitaal
- Het ministerie is bang dat de kosten van een fiscale regeling te hoog worden bij een brede toepassing, zonder dit nader te onderbouwen, onderzoeken of uit te werken, en zonder naar de eventuele (maatschappelijke) baten hiervan te kijken